

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף צה

גניבה ואבידה בשואל מנלן: מה המקור לכך ששואל חייב בגניבה ואבידה?

וכי תימא נילף (- נלמד) משבורה ומתה: אם שואל חייב באונסין כגון אם נשברה הבהמה או מתה, (כנאמר "וכי ישאל איש מעם רעהו **ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם**"), כל שכן שהוא יתחייב בגניבה ואבידה שאינם מוגדרים אונס.

דחיה: מה לשבורה וכו': שבורה או מתה אין אפשרות לתקן את המצב ולכן שואל חייב, אבל בגניבה ואבידה אפשר לטרוח ולמצוא את האבידה או הגניבה, ולכן יש מקום לומר ששואל פטור עליהם.

אלא כי הא דתניא ונשבר וכו': לומדים קל וחומר משומר שכר. אם שומר שכר הקל שפטור בשבורה או מתה, בכל אופן חייב בגניבה ואבידה (כנאמר "כי יתן איש אל רעהו חמור או שור... לשמר, **ומת או נשבר או נשבה אין ראה, שבעת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו... ואם גנב יגנב מעמו ישלם לבעליו**") דהיינו על שבורה או מתה הוא נשבע ונפטר אבל על גניבה חייב ישלם) - קל וחומר ששואל החמור שחייב בשבורה או מתה, שיתחייב גם בגניבה ואבידה. וזהו קל וחומר שאין עליו תשובה (- פירכא).

מאי אין עליו תשובה: מה היה אפשר להשיב? התשובה: שומר שכר משלם כפל בטענת 'ליסטים מזוין'. כלומר עם הוא טען שבא שודד עם נשק ואיים עליו, ונשבע על כך, הוא נפטר מלשלם. ואם אח"כ באו עדים שהוא נשבע לשקר והבהמה אצלו, הוא משלם כפל. ואילו שואל אינו משלם כפל לעולם. בגלל שגם אם הוא טען טענת ליסטים מזוין הוא חייב לשלם את הקרן, שהרי הוא חייב באונסין. (וממילא גם אם הוא שיקר בטענת ליסטים מזוין הוא לא משלם כפל, כי רק מי שרצה לגנוב את הקרן משלם כפל ואילו הוא תמיד חייב לשלם את הקרן).

נמצא שיש חומרא בשומר שכר שאין בשואל, וממילא יש תשובה לפרוך את הקל וחומר!

אפילו הכי קרנא דשואל עדיפא: בכל אופן שואל חמור יותר משומר שכר. כי באמת שומר שכר פטור מלשלם באופן עקרוני על טענת ליסטים מזויין, ורק בגלל שהוא נשבע לשקר הוא נקנס לשלם כפל. ואילו שואל חייב לשלם את הקרן בכל מקרה, גם בלי שבועה. ואם כן שואל חמור יותר משומר שכר.

איבעית אימא קסבר ליסטים מזויין גזלן הוא: וממילא שומר שכר לא משלם כפל על טענת ליסטים מזויין, כי רק על טענת גניבה יש כפל ולא על טענת גזילה. ואם כן אין לנו חומרא בשומר שכר משואל.

אשכחן לחיוב לפטור מנא לן: מצאנו מקור ששואל חייב בגניבה ואבידה כשאינו בעליו עימו. אך מה המקור לכך שאם בעליו נמצאים עימו, הוא פטור בגניבה ואבידה?

וכי תימא נילף משבורה ומתה: ואם תאמר נלמד זאת משבורה או מתה שנאמר עליהם בפסוק שאם בעליו עימו הוא פטור. דחיייה: **מה לשבורה ומתה שכן אונס:** ולכן הוא פטור, מה שאין כן גניבה ואבידה שאינן אונס.

אלא גמר משומר שכר: כמו ששומר שכר פטור בגניבה ואבידה אם בעליו עימו, כך גם שואל פטור בגניבה ואבידה אם בעליו עימו.

ושומר שכר גופיה מנלן: ומה המקור בשומר שכר עצמו?

גמרי חיובא דשומר שכר מחיובא דשואל, מה להלן בבעלים פטור אף כאן בבעלים פטור: לומדים שומר שכר משואל. כמו ששואל פטור על החיובים שלו כשהבעלים עימו, דהיינו על שבורה ומתה. כך שומר שכר פטור על החיובים שלו כשהבעלים עימו, דהיינו על גניבה ואבידה.

במאי גמר וכו': באיזו דרך לומדים שומר שכר משואל? אם לומדים זאת 'במה מצינו' (כנ"ל), אם כן יש ללימוד הזה פירכא - כי שבורה ומתה זה אונס, ואין ללמוד משם לגניבה ואבידה.

אלא אמר קרא "וכי ישאל" וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון: פרשת שואל נאמרה לאחר פרשת שומר שכר, ופרשת שואל מתחילה עם ו' החיבור "וכי ישאל" ללמד שהענין השני מתווסף על הענין הראשון. ולכן אפשר

ללמוד את שומר שכר שנכתב עליון (- קודם לכן), משואל שנכתב תחתון (- לאחר מכן).

לסיכום: המקור לכך ששואל פטור בגניבה ואבידה כשבעליו עימו - משומר שכר שפטור בגניבה ואבידה כשבעליו עימו, ושומר שכר לומד זאת משואל מההיקש של שתי הפרשיות זו לזו.

קושיא: ואכתי שואל משומר שכר לא גמר וכו': ועדיין איך שואל יכול ללמד משומר שכר להיפטר בגניבה ואבידה כשבעליו עימו? הרי יש פירכא - מה לשומר שכר שהוא קל כי הוא פטור באונס דהיינו שבורה ומתה, ולכן התורה פטרה אותו גם שלא באונס דהיינו בגניבה ואבידה כאשר בעליו עימו. אבל שואל שהוא חמור שחייב באונס (בשבורה ומתה), יהיה חייב בגניבה ואבידה אפילו אם בעליו עימו.

תירוץ: אלא גניבה ואבידה בשואל לחיובא וכו': הרי מה המקור לחייב שואל בגניבה ואבידה? קל וחומר משומר שכר כנ"ל. ואם כן "דיו לבא מן הדין להיות כנדון" כלומר דיו לנלמד להיות כמו המלמד. כמו ששומר שכר פטור על גניבה ואבידה בבעלים, כך שאל יהיה פטור על גניבה ואבידה בבעלים.

קושיא: הניחא למאן דאית ליה דיו, אלא למאן דלית ליה דיו מאי איכא למימר: למאן דאמר שלא אומרים דיו, מהיכן נלמד ששואל פטור בגניבה ואבידה בבעלים?

אלא אמר קרא וכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון: כאמור יש היקש בין פרשת שומר שכר לפרשת שואל שאחריה, 'והעליון לומד מהתחתון'. דהיינו שומר שכר לומד משואל, שכמו ששואל פטור באונס כשבעליו עימו, כך שומר שכר פטור בגניבה ואבידה כשבעליו עימו. ואם כן לאחר מכן לומד 'התחתון מהעליון'. דהיינו שואל לומד משומר שכר, כמו ששומר שכר חייב בגניבה ואבידה, כך שואל, וכמו ששומר שכר פטור בגניבה ואבידה בבעלים, כך גם שואל. והכלל הוא 'אין משיבין על ההיקש'!

*

איתמר פשיעה בבעלים: שומר שפשע בשמירה כשהבעלים היה עימו, מה דינו?

מאן דאמר חייב וכו': סובר 'מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו'. דהיינו הפסוק שנאמר בשואל "אם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יִשְׁלַם" הולך רק על שומר שכר שנכתב פרשה אחת קודם לכן, ולא על שומר חנם שנכתב שתי פרשיות קודם לכן (בגלל שבין

שומר שכר לשואל יש ו' יתירה להקיש אותם זה לזה, אבל בין שומר חנם לשומר שכר אין ו' יתירה). ואם כן אין פטור אצל שומר חנם כשבעליו עימו. והגמרא ממשיכה לבאר -

ופשיעה נמי וכו': והרי בשומר שכר ובשואל לא כתוב במפורש שהם חייבים בפשיעה, ולומדים זאת בקל וחומר משומר חנם. (שומר חנם פטור בגניבה ואבידה ובכל אופן חייב בפשיעה, קל וחומר לשומר שכר ושואל שחייבים בגניבה ואבידה, שיתחייבו בפשיעה, ריטב"א). ולכן אין לפטור פשיעה בבעלים בשומר שכר ובשואל, כי כל חיבו הפיעשה בהם נלמד משומר חנם, וכמו ששומר חנם חייב אפילו בבעלים, כך גם הם.

ומה שכתוב בהם "**אם בעליו עמו לא ישלם**", זה הולך רק על החיוב שכתוב בהם במפורש, דהיינו בגניבה ואבידה וכן באונס בשואל, שאז אם הבעלים עימהם הם פטורים.

מ"ד פטור וכו': סובר 'מקרא נדרש לפניו ולפני פניו' (כי אפילו שאין היקש של ו' ביניהם, לומדים זה מזה מסמיכות הפרשיות), ואם כן הפטור של "**אם בעליו עמו**" הולך גם על שומר חנם. וכמו ששומר חנם פטור בפשיעה כשבעליו עימו, כך גם שומר שכר ושואל פטורים. כי כאמור החיוב פשיעה בהם נלמד ממנו.

קושיא: תנן השואל את הפרה: למדנו במשנתנו "השואל את הפרה וכו' ומתה פטור". ואילו המשנה לא כתבה שבשומר חנם אם פשע בבעלים פטור. מוכח ששומר חנם שפשע בבעלים חייב!

דחייה: ולטעמיה וכו': ולשיטתך מדוע המשנה לא כתבה ששומר שכר פטור בגניבה ואבידה כשבעליו עימו? אלא בהכרח שהתנא כתב רק דבר שכתוב מפרש בפסוק, ולא מה שנלמד מדרשת הפסוקים.

קושיא: ת"ש שאלה ושאל בעליה עמה, שכרה ושכר בעליה עמה, שאלה ושכר בעליה עמה, שכרה ושאל בעליה עמה. אף על פי שהבעלים עושין מלאכה במקום אחר (= מלאכה של השואל או של השוכר), ומתה פטור: בברייתא זו כתוב שבשכירות פטור בבעלים.

סברוה: בני הישבה שהקשו, סברו שהברייתא הולכת כדעת ר' יהודה, הסובר ששוכר דינו כשומר שכר. ואם כן מוכח שהתנא כותב גם דברים שנלמדים מדרשת

הפסוקים (שומר שכר), אך לא כתב את שומר חנים. משמע ששומר חנם שפשע
בבעלים חייב!

תירוץ: הא מני ר"מ היא דאמר שוכר כשומר חנם דמי ותנא שומר חנם והוא הדין
לשומר שכר: הברייתא סוברת כדעת רבי מאיר ששוכר דינו כשומר חנים. ואם כן גם
בשומר חנים יש דין בעליו עימו. והברייתא לא הוצרכה לכתוב גם את שומר שכר, כי
כבר לומדים אותו משומר חנים.

איבעית אימא: באמת הברייתא כדעת רבי יהודה, אבל רבי יהודה סובר ששוכר דינו
כשומר חנים! וכמו שהחליף רבה בר אבוחה את השיטות ושנה בברייתא 'שוכר כיצד
משלם, ר' מאיר אומר כשומר שכר ר' יהודה אומר כשומר חנים'.

*

אמר רב המנונא: 1. השואל תמיד חייב, אלא אם הבעלים חרשו עם הפרה או
הנהיגו את החמור (= דהיינו באותה מלאכה ממש) שאז הוא פטור מדין "בְּעָלָיו
עֵמוּ". 2. וכן השואל פטור רק אם היו הבעלים עימו משעת השאלה ועד השעה
שנשברה או מתה.

אלמא קסבר בעליו עמו אכולה מילתא משמע: משמע שרב המנונא סובר שדברי
הפסוק "בְּעָלָיו עֵמוּ" נאמרו על כל הנאמר בפרשה, דהיינו בין על "כי ישאל", ובין
על "ונשבר או מת", ככולם נאמר הפטור של "אם בעליו עמו", (הפסוק הוא: "וְכִי
יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם רַעְהוּ וְנִשְׁבַּר או מֵת בְּעָלָיו אִין עֵמוּ שְׁלָם וְשָׁלַם. אִם בְּעָלָיו עֵמוּ לֹא
יִשְׁלָם..."), וסובר רב המנונא שהפטור נאמר רק אם הבעלים היו עימו גם בשעת
השאלה וגם בשעת האונס (= שנשברה או מתה).

רבא מקשה על הדין הראשון שאמר רב המנונא:

מתיב רבא: רבא מביא ברייתא שממנה משמע שאפילו אם הבעלים עושים
במלאכה אחרת זה נחשב ל"בְּעָלָיו עֵמוּ" ופטור השואל, וזה שלא כדברי רב המנונא
שפטור רק אם עושים עימו באותה מלאכה!

דחיה: לא, באותה מלאכה: מדובר שהם עושים עימו באותה מלאכה, וכוונת
הברייתא 'במקום אחר' שהבעלים חופרים והולכים לפני הבהמה לרכך את הקרקע,

שלמרות שהבעלים עוסק במלאכה זו במקום אחר (= שחורש עימו אבל לא באותו מקום) פטור השואל כיון שהוא עוסק עימו באותה מלאכה.

קושיא: והא מדסיפא על גבה הוי, רישא במלאכה אחרת: והרי בסיפא של הברייתא הנ"ל נאמר שאם שאל את הפרה ורק אח"כ שאל את בעליה, אפילו אם הבעלים חורשים עימה ביחד (= שעושים עימה באותה מלאכה) חייב, שהואיל ולא היו עימה בשעת שאלה חייב אפילו אם היו עימה בשעת האונס, לפי שצריך שהם יהיו עימה גם בשעת השאלה. ע"כ הסיפא. מדייקת הגמ' - אם בסיפא מדובר שהבעלים עושים עימה באותה מלאכה (=חורשים על גבה) והחידוש הוא שחייב כיון שלא היו עימה בשעת השאלה, בהכרח שברישא שפטור מדובר שהם עושים במלאכה אחרת, והחידוש שפטור כיון שהיו עימה בשעה השאלה. וזה שלא כרב המנונא!

תירוץ: אמרי רישא וסיפא באותה מלאכה: באמת גם ברישא וגם בסיפא מדובר שהבעלים עושים עימו באותה מלאכה, וברישא מדובר שהם חופרים והולכים לפני הבהמה לרכך את הקרקע ובסיפא מדובר שהבעלים ממש חורשים עם הבהמה. ויש חידוש גם ברישא וגם בסיפא, ברישא החידוש הוא שלמרות שהבעלים לא חורשים על גבה אלא חופרים והולכים לפני הבהמה לרכך את הקרקע, אבל כיון שהיו עימה בשעת שאלה פטור, ובסיפא החידוש הוא שלמרות שהבעלים חורשים עם הבהמה ממש, אבל כיון שלא היו בשעת השאלה חייב.

קושיא: האי מאי וכו': אם היית אומר שברישא מדובר שהבעלים עושים במלאכה אחרת ובסיפא באותה מלאכה הרי שיש כאן חידוש, שברישא פטור אפילו אם עושים במלאכה אחרת כיון שהיו עימו בשעת שאלה, ובסיפא חייב אפילו באותה מלאכה כיוון שלא היו עימו בשעת שאלה, אבל אם גם ברישא וגם בסיפא מדובר שהבעלים עושים עימו באותה מלאכה, א"כ מה החידוש? והרי בין אם הוא מרכך את הקרקע או שחורש עימה זו אותה מלאכה.

כעת הגמ' מקשה על הדין השני שאמר רב המנונא:

ועוד תניא: למדנו בברייתא - נאמר בתורה "וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוּ מִתּ בְּעֵלָיו אִין עֵמוּ שְׁלָם וְשְׁלָם. אִם בְּעֵלָיו עֵמוּ לֹא יִשְׁלָם..."¹, ולכאורה קשה מדוע התורה היתה צריכה לומר שאם **אין בעליו עימו ישלם**, והרי אנחנו כבר יודעים זאת ממה שאמרה **שאם בעליו עימו לא ישלם** (= שאם אתה אומר שכשבעליו עימו לא

ישלם אני כבר יודע שאם לא היו עימו שחייב), אלא כוונת הפסוק "בְּעָלְיוֹ אֵין עֵמוּ שְׁלֵם יְשָׁלֵם" שאם בעליו היו עימו בשעת השאלה פטור אפילו אם לא היו עימו בשעת האונס, אבל אם היו עימו רק בשעת האונס ולא בשעת השאלה חייב. ע"כ הברייתא. נמצא שהבעלים צריכים להיות עימו רק בשעת השאלה כדי שיפטר, וזה שלא כדברי רב המנונא שאמר שהם צריכים להיות עימו גם בשעת השאלה וגם בשעת האונס!

ותניא אידך: ולמדנו בברייתא נוספת - נאמר בתורה "וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת בְּעָלְיוֹ אֵין עֵמוּ שְׁלֵם יְשָׁלֵם. אִם בְּעָלְיוֹ עֵמוּ לֹא יְשָׁלֵם..."¹, ולכאורה קשה מדוע התורה היתה צריכה לומר שאם בעליו עימו לא ישלם, והרי אנחנו כבר יודעים זאת ממה שאמרה שאם אין בעליו עימו ישלם, אלא כוונת הפסוק "אִם בְּעָלְיוֹ עֵמוּ לֹא יְשָׁלֵם" שכיון שהפירה יצאה מרשות המשאיל (=הבעלים) לרשות השואל והיו הבעלים עימו אפילו רק שעה אחת בשעת ההשאלה פטור, ולא צריך שיהיו עימו גם בשעת האונס. ע"כ הברייתא. (הברייתות לא חולקות, אלא כל ברייתא דרשה את אותו הדין בצורה אחרת). וזה שלא כדברי רב המנונא שאמר שהם צריכים להיות עימו גם בשעת השאלה וגם בשעת האונס!

תויבטא דרב המנונא תויבטא: הגמ' נשאת בקושיא על רב המנונא. על הדין הראשון שלו שאמר שעל הבעלים לעשות עימו באותה מלאכה, קשה מהברייתא הראשונה שאמרה שפטור אפילו אם עושים במלאכה אחרת, ועל הדין השני שאמר שהבעלים צריך להיות עימו גם בשעת שאלה וגם בשעת האונס, קשה משתי הברייתות האחרונות שאמרו שצריך שיהיה רק בשעת השאלה.